

ПРО ПЕРЕДМОВУ ЄФРЕМА КАРАНФІЛОВА ДО АНТОЛОГІЇ БОЛГАРСЬКОЇ ПОЕЗІЇ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ*

Єфрем Каранфілов, провідний сучасний болгарський критик і літературознавець, написав змістовну, коротку і публіцистичну за стилем передмову до українського видання Антології болгарської поезії. Він дав лаконічні й правильні характеристики цілим періодам у розвитку болгарської поезії, а також окремим, найвидатнішим, поетам Болгарії. Не тільки згадані, а й охарактеризовані такі постаті, як Ботев, Вазов, Пенчо Славейков, Яворов, Дебелянов, а далі вже Смірненський, Вапцаров, Багряна, Далчев, Карааніов, Джагаров, Левчев, Башев... Проаналізовано так само головні напрямки і тенденції розвитку болгарського поетичного слова. Загальний висновок передмови дуже точний: «Що характерне для цілісного розвитку нашої поезії? Гадаю, що партійність, ідейність, перейнятість інтересами народу».

Отже, передмову можна прийняти, але в ній є ряд місць, які необхідно виправити. Каранфілов, наприклад, пише: «Великою трагедією малих народів стосовно літератури і є те, що при перекладі найкращих творів важко долати мовний бар'єр». Думаю, що поняття «малий народ» не варто вживати в подібній статті. Про болгарський народ не можна говорити як про народ малий, бо на його долю припало стільки горя, що перенести його під силу тільки великому народові. Але не про це мова. Мовний бар'єр треба долати при будь-якому перекладі і, значить, «великі народи» так само можуть скаржитися на подібну трагедію. Очевидно, Каранфілов бажав сказати, що зацікавлення в світі болгарською поезією було невеликим, оскільки болгарський народ був довгий час у неволі й не відігравав помітної ролі в міжнародному житті. Замість того, щоб підкреслити цю думку і показати турецьке його як головну причину малої популярності болгарської поезії в світі, Каранфілов пише, що «наш народ на рідкість скромний і, можливо, тому світ так мало знає про героїв і поетів, про народні пісні, про давніх майстрів Болгарії». Ясна річ, що такі й подібні скарги не можуть мати місця у згаданій передмові.

* Закрита видавнича рецензія, 1974 р. - (Прим. Д. П.)

Не буду широко розписуватися про всі вади чи огріхи передмови, бо їх легко виправити. Власне, я дозволив собі відредагувати її, і видавничий редактор побачить усі мої зауваження у моїх же правках статті. У такому виправленому вигляді передмова ця може бути опублікована.

Вітрила піднято в літературу*

Шановні молоді письменники!

Скидки на молодість ніхто вам не робитиме, хай вам буде не те що 22–25 літ, але навіть сімнадцять. Ви прийшли в літературу вчити нас – мене, старших письменників, народ. Але ми хочемо бачити вас передусім громадянами, які прийшли в літературу не для солодких молитв і хвали, як казав Некрасов, а з горьківською незадоволеністю усім тим, що ви читаєте й пишете. Письменник, природно, висловлює своє покоління, але якщо він не береться осмислити попереднє – він нічого не вартує. Ви маєте право говорити від свого імені за всіх, які живуть, які жили, і за тих, які ще будуть жити.

Письменник – це завжди людина з великої літери. Перечитуючи усі ваші перші книжки, я читав їх не як учитель, а як учень. І якщо в когось під час читання чогось навчився, це мене радувало, значить, книжка вдалася.

Нам треба зустрічатись. Але ж не забудьте: якщо зустрічі не обертаються у взаємне навчання, – користі з них мало. Ви теж люди дорослі й маєте в дечому і нас вчити. Односторонній рух у цій справі, як на мене, неприпустимий...

Дебюти бувають різними, це правда. Молоді письменники приходять у літературу з надією залишитися зі своєю книжкою в пам'яті людей, у світовому літературному процесі.

Бачите, завжди все залежить поокремо від кожної людини – як і що вноситиме вона в літературу. Волт Вітмен, до прикладу, усе своє життя писав тільки одну книжку, розробляв одну ідею, з ним можна не згоджуватися, полемізувати, але ця філософська доктрина воює! Або Шарль Бодлер... Він теж писав усе своє життя

* Це моє звертання до молодих письменників, зафіксоване в газеті «Молодь України» 21 листопада 1976 р. (Прим. Д. П.)

одну книжку. Чи Стефанік – 54 новели – одна книжка, одна ідея. Придивімося до кожного великого письменника, – у кожного є своя одна ідея, якій він був вірним в усій своїй творчості, була в нього своя пристрасть, своя концепція життя. Знайти своє мислення, своє бачення світу, не всім воно, звичайно, вдається, але намагатися треба. Позиція митця у суспільстві в кожного з нас має бути, без цього творити щось значне – неможливо.

Будемо сподіватись, що це чекає і цьогорічних наших дебютантів. Хочеться побажати: наполегливо працювати і писати. Але й пам'ятати – наймудріші поради і рецепти не допоможуть, якщо сам не будеш шукати і знаходити їх.

Про збірку віршів Леоніда Череватенка «Скіфський степ»*

Що й казати – Леонід Череватенко поет справжній. Оригінальність думки, свіжість лексична, витончена форма, своя образна система – все, що притаманне талантові, в нього є. Я з великою цікавістю прочитав «Скіфський степ» і вважаю, що його автор, який давно утвердився в нашій культурі як перекладач і літературознавець (зокрема, дослідник творчості Довженка), відкриває ще одну грань, грань поетичну, може, найяскравішу в своєму широкому обдаруванні.

Цю книжку проймає благородний, філософський, кажучи словами Пушкіна, ясний смуток, який походить з роздумів автора над археологічними знахідками в степах України, в скіфських степах. Той смуток не просто воскрешає далекі й незнані нам скіфські постаті, підказує думку про минущість усього сушого, а підносить ідею нашої єдності з далекими предками, проголошує невмирущість благородства, оспівує красу і молодість, мир і добро, що були турботами наших пращурів. Леонід Череватенко володіє кристалом часів і показує нам у ньому далеч і пристрасті скіфів, показує розумно і разом з тим зворушливо, бентежно.

Все ж таки я хотів би звернути увагу автора й редактора на певні часткові або дрібничкові хиби рукопису, які легко випра-

* Видавнича рецензія – не друкована досі, написана 12 червня 1978 р. – (Прим. Д. П.)

вити. Насамперед здається мені, що не слід у заголовок збірки виносити скіфський мотив, адже в книжці є й сучасність, і то дуже важлива, робітничка, донецька сучасність. Мабуть, доцільніше було б продумати заголовок так, щоб терикони й могили подати в певному зв'язку. Думаю, що одним розділом можуть піти два цикли «З курганів говорять» і «Скіфський степ», бо в них одна тема, одна душа. Невдалий заголовок циклу «Донецькі відрядження». Не хотілось би, щоб Донбас приходив у цю збірку як результат якогось творчого відрядження. Зрештою, це й неправда. Леонід Череватенко знає Донбас краще, аніж це можуть дати якісь поїздки чи декади. (Оте «вісім діб» просто не годиться). Центральний вірш циклу «Донецькі відрядження» – це твір про похорон шахтаря Новохатька, твір значний, сильний своєю правдою і високим поклонінням перед робочою людиною. А все ж було б добре, якби автор трохи переробив його, усунувши певні претензійні рядки, як-от: «Усе, яке в ніщо мінілось», «Музиканти, гайдамацькі пики» і т. п. Оскільки цей вірш в суті своїй печальний, варто зрівноважити його твором чи кількома творами про сучасний Донбас, Донбас, який має чим радіти і вміє радіти широко, по-козацьки. Саме життя вимагає врівноважувати сумні й радісні мотиви, адже рівновага життя тримається на гармонії радості й печалі, інакше було б життя неможливим. «Сонет з висновком» раджу зняти, оскільки мені видається хибною концепція його: «Мозольні пальці», на мій погляд, можуть збагнути кожну таємницю поетичного рядка, її не зуміють збагнути хіба що не намозолені руки.

Цикл «Краєвиди» – найстрункіший і найдовершеніший – не потребує жодних правок, хіба що рядок «Кипень хмарних тихих революцій» треба змінити, щоб слово «революція» не було в такому неясному контексті.

З розділу «Скіфський степ» (куди я зачисляю й вірші з циклу «З курганів говорять») раджу зняти мініатюри: «Я начебто швидше, певніше» і «З добою в довічнім двобої». Це речі, які не належать до «скіфського» ареалу, вони зайві. Редагуючи «Скіфів» і вірш «З курганів говорять», можна пропустити перші строфи в цих творах. Це одразу прояснить згадані речі, надасть їм стрункості. Цікавий вірш «Куховарка» раджу перейменувати. Слово